

ΔΕΙΓΜΑΤΙΚΟ ΕΞΕΤΑΣΤΙΚΟ ΔΟΚΙΜΙΟ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ ΤΕΤΡΑΜΗΝΟΥ

ΙΣΤΟΡΙΑ Β΄ ΛΥΚΕΙΟΥ – 1η, 2η και 6η Κατεύθυνση

Ενότητες Αναλυτικού Προγράμματος:

(α) Ο Κωνσταντίνος Α΄ και η ισχυροποίηση της ρωμαϊκής Ανατολής (324–337), (β) Η εποχή του Ιουστινιανού (6ος αι. μ.Χ.) και (γ) Η βασιλεία του Ηρακλείου (610–641) – Αποφασιστικοί αγώνες και μεταρρυθμίσεις

Διάρκεια εξέτασης: **90 λεπτά**

ΟΛΕΣ ΟΙ ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ ΕΙΝΑΙ ΥΠΟΧΡΕΩΤΙΚΕΣ

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ (20 Μονάδες)

A1. Κάθε στοιχείο της Στήλης Α αντιστοιχεί με ένα στοιχείο της Στήλης Β. Να γράψετε στα φύλλα εξέτασής σας τους αριθμούς της Στήλης Α και δίπλα από τον καθένα το γράμμα της Στήλης Β που αντιστοιχεί στη σωστή απάντηση.

Προσοχή: Στη Στήλη Β περισεύουν δύο (2) στοιχεία.

ΣΤΗΛΗ Α	ΣΤΗΛΗ Β
1. Ιουστινιανός	(α) Σύναψη συνθήκης ειρήνης
2. Κωνσταντίνος	(β) Υπέρ των πολέμων
3. Ναρσής	(γ) Κατάλυση οστρογοθτικού κράτους
4. Πατριάρχης Σέργιος	(δ) Ακάθιστος Ύμνος
	(ε) Ρωμανία
	(στ) Αποτροπή εκφεουδαρχισμού

(4 x 2,5 = 10 μονάδες)

A2. Να προσδιορίσετε αν το περιεχόμενο των πιο κάτω προτάσεων είναι σωστό ή λάθος, γράφοντας στα φύλλα εξέτασής σας τη λέξη «**σωστό**» ή «**λάθος**», δίπλα στο γράμμα που αντιστοιχεί στην κάθε πρόταση.

- α.** Η αποκατάσταση της ρωμαϊκής οικουμένης αποτέλεσε κύριο στόχο της εξωτερικής πολιτικής του Ηρακλείου.
- β.** Η Αγία Σοφία εκπροσωπεί τον νέο ρυθμό «βασιλική με τρούλο», που προήλθε από τον συνδυασμό βασιλικής και περίκεντρου κτηρίου.
- γ.** Ο Ιουστινιανός κατέστησε τη Σύγκλητο ένα τιμητικό σώμα χωρίς εξουσία.
- δ.** Ένα από τα μέτρα που έλαβε ο Ιουστινιανός στην εσωτερική του πολιτική ήταν η
1. ισχυροποίηση της απόλυτης μοναρχίας.

(4 x 2,5 = 10 μονάδες)

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ (45 Μονάδες)

B1. Να γράψετε σύντομα κατατοπιστικά σημειώματα για τα πιο κάτω, με βάση τα ζητούμενα των παρενθέσεων:

α. Πανδέκτης

(περιεχόμενο, λόγος αναθεώρησης, γλώσσα, επί ποίου αυτοκράτορα, υπεύθυνος νομικός)

(5 μονάδες)

β. Α΄ Οικουμενική Σύνοδος

(χρονολογία, δύο [2] λόγοι σύγκλησης, δύο [2] αποφάσεις)

(5 μονάδες)

γ. Εξωτερική κρίση στη Βυζαντινή Αυτοκρατορία μετά τον θάνατο του Ιουστινιανού Α΄

(διασύνδεση με τη βασιλεία του Ιουστινιανού Α΄, εξωτερικοί κίνδυνοι στη Δύση, την Ανατολή και τα Βαλκάνια)

(5 μονάδες)

B2. Να αναπτύξετε την αναγκαιότητα εφαρμογής του θεσμού των θεμάτων, τον τρόπο λειτουργίας του καθώς και τις συνέπειες του θεσμού στη διοίκηση, την άμυνα και την κοινωνία.

(15 μονάδες)

B3. Να εξηγήσετε ποια πολιτική εφάρμοσαν οι αυτοκράτορες Κωνσταντίνος, Ιουστινιανός και Ηράκλειος, ώστε η ρωμαϊκή αυτοκρατορία να διαμορφώσει σταδιακά την ελληνοχριστιανική της φυσιογνωμία.

(15 μονάδες)

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟ (35 Μονάδες)

Γ1. [...] Το μεγάλο κόστος λειτουργίας των ομάδων είχε περιορίσει τον αριθμό τους στην Κωνσταντινούπολη μόνο σε δύο, τους Πράσινους και τους Βένετους. Ταυτόχρονα, η διαμάχη των οπαδών των δύο αυτών φατριών είχε αρχίσει να παίρνει άλλες διαστάσεις. Ο φανατισμός των οπαδών τους, σε συνδυασμό με την ισχύ που διέθεταν όσοι είχαν τη δυνατότητα να τους κατευθύνουν, είχε ξεπεράσει τα όρια του ιπποδρόμου και είχε αρχίσει να παίρνει πολιτικό χαρακτήρα. Με τον καιρό, η δύναμη και η επιρροή τους έφτασε να απειλεί ακόμα και τον αυτοκράτορα.

Roger Michael Kean, *Ιστορικός Άτλας της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας*,
Εκδόσεις Σαββάλας, Αθήνα 2006, σ. 34

Αφού μελετήσετε το πιο πάνω παράθεμα και με βάση τις ιστορικές σας γνώσεις, να απαντήσετε στα πιο κάτω ερωτήματα:

(α) Να περιγράψετε τον χαρακτήρα των Δήμων της Κωνσταντινούπολης και τον ρόλο που διαδραμάτιζαν στη ζωή της πόλης.

(9 μονάδες)

(β) «Με τον καιρό, η δύναμη και η επιρροή τους έφτασε να απειλεί ακόμα και τον

αυτοκράτορα.» Να τεκμηριώσετε την πιο πάνω θέση, με αναφορά στην εσωτερική κρίση που ξέσπασε κατά την περίοδο της βασιλείας του Ιουστινιανού.

(6 μονάδες)

Γ2. [...] Ο χρονικογράφος Ευάγγριος, * ολοκληρώνοντας την αναφορά του για τη βασιλεία του Ιουστινιανού, έγραφε: «Έτσι πέθανε αυτός ο πρίγκιπας, αφού γέμισε όλο τον κόσμο με φασαρία και προβλήματα: κι έχοντας ήδη πληρώσει στα τελευταία του για τις κακές του πράξεις, πήγε να βρει τη δικαιοσύνη που του ταιριάζει μπροστά στο θρόνο της κρίσης στην κόλαση». Οι σύγχρονοι ιστορικοί βλέπουν τα πράγματα πολύ πιο ωραία, θεωρώντας τη βασιλεία του Ιουστινιανού μια χρυσή εποχή της ιστορίας του Βυζαντίου. Και για να στηρίξουν την άποψή τους, επικαλούνται το μεγαλεπίβολο έργο της ανέγερσης της Αγίας Σοφίας και το αυτοκρατορικό του όραμα για την ανακατάληψη των χαμένων κτήσεων της ρωμαϊκής αυτοκρατορίας.

*Ευάγγριος Σχολαστικός: Βυζαντινός λόγιος και διανοούμενος του 6ου αιώνα.

Τζον Φρίλι, *Κωνσταντινούπολη, Από τον Χριστιανισμό στο Ισλάμ*,
Εκδόσεις Περίπλους, Αθήνα 2001, σ. 110

Αφού μελετήσετε το πιο πάνω παράθεμα και με βάση τις ιστορικές σας γνώσεις, να απαντήσετε στα πιο κάτω ερωτήματα:

α. Να αιτιολογήσετε την κριτική που ασκεί ο χρονικογράφος Ευάγγριος στον αυτοκράτορα Ιουστινιανό.

(4 μονάδες)

β. Να παρουσιάσετε τους λόγους για τους οποίους θεωρείται η βασιλεία του Ιουστινιανού ως «μια χρυσή εποχή της ιστορίας του Βυζαντίου».

(6 μονάδες)

Γ3. I. Η εκλογή της θέσεως για την νέα πρωτεύουσα, η ίδρυση της Κωνσταντινουπόλεως και η δημιουργία μιας νέας οικουμενικής, ιστορικής πόλεως, αποτελούν ένα από τα μεγαλύτερα κατορθώματα της πολιτικής και διοικητικής μεγαλοφυΐας του Κωνσταντίνου.

Θ. Ουσπένσκι, στο Α. Α. Βασιλιέφ, *Ιστορία της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας (324–1453)*,
τόμος 1ος, Εκδόσεις Πάπυρος, Αθήνα 1995, σ. 87–88

II. Πολλοί πιστεύουν ότι ο Κωνσταντίνος ήταν θρησκευτικά αδιάφορος και ότι υποστήριζε τον χριστιανισμό από καθαρά πολιτικούς λόγους. Άλλοι πιστεύουν στην ειλικρινή μεταστροφή του και δέχονται ότι αυτή αποτέλεσε τον αποφασιστικό λόγο για την αλλαγή της θρησκευτικής πολιτικής της αυτοκρατορίας. Έχουν προβληθεί πολλά επιχειρήματα και για τις δύο αυτές ερμηνείες. Πραγματικά είναι δυνατό να θεμελιώσει κανείς την άποψη, ότι ο Κωνσταντίνος προσχώρησε στον χριστιανισμό από πεποίθηση, ενώ άλλα επιχειρήματα επιτρέπουν την υπόθεση ότι έμεινε πιστός στις αρχαίες εθνικές παραδόσεις. Τέλος υπάρχουν ενδείξεις, που οδηγούν στον συνδυασμό των δύο αντιφατικών υποθέσεων.

Georg Ostrogorsky, *Ιστορία του Βυζαντινού Κράτους*, τόμος Α΄,
Εκδόσεις Στέφανος Βασιλόπουλος, Αθήνα 1978, σ. 105

Αφού μελετήσετε τα πιο πάνω παραθέματα και με βάση τις ιστορικές σας γνώσεις, να απαντήσετε στα πιο κάτω ερωτήματα:

α. Να αναπτύξετε με επιχειρήματα πώς καταδεικνύεται η «πολιτική και διοικητική μεγαλοφυΐα του Κωνσταντίνου», την οποία προβάλλει ο συγγραφέας στο παράθεμα Ι.

(7 μονάδες)

β. Να εκφράσετε την άποψή σας σχετικά με το θέμα που διατυπώνεται στο παράθεμα ΙΙ και να την αιτιολογήσετε.

(3 μονάδες)

ΤΕΛΟΣ ΕΞΕΤΑΣΤΙΚΟΥ ΔΟΚΙΜΙΟΥ

ΔΕΙΚΤΕΣ ΕΠΙΤΥΧΙΑΣ ΚΑΙ ΔΕΙΚΤΕΣ ΕΠΑΡΚΕΙΑΣ

Ο Κωνσταντίνος Α΄ και η ισχυροποίηση της Ρωμαϊκής Ανατολής (324-337)

ΔΕΙΚΤΕΣ ΕΠΙΤΥΧΙΑΣ

1. Να κατανοούν όρους/έννοιες περιεχομένου που σχετίζονται με την Ιστορία του Βυζαντινού Κράτους.
2. Να αναφέρουν τις σημαντικότερες διοικητικές και πολιτειακές μεταρρυθμίσεις που πραγματοποιούνται κατά τη διάρκεια της μονοκρατορίας του Κωνσταντίνου Α΄.
3. Να εξηγούν τους λόγους και να εκτιμούν την ιστορική σημασία της ίδρυσης της Νέας Ρώμης.
4. Να σχολιάζουν και να ερμηνεύουν τη θρησκευτική πολιτική του Κωνσταντίνου Α΄.

ΔΕΙΚΤΕΣ ΕΠΑΡΚΕΙΑΣ

1. Όροι/ Έννοιες κλειδιά
Νέα Ρώμη / Κωνσταντινούπολη, Βυζάντιο / Βυζαντινή Αυτοκρατορία, Ανατολικό Ρωμαϊκό Κράτος, Ρωμαίοι / Ρωμιοί, Ρωμανία
2. Διοικητικές και πολιτειακές μεταρρυθμίσεις
απολυταρχικός χαρακτήρας πολιτεύματος, διάκριση πολιτικής και στρατιωτικής εξουσίας στις επαρχίες, ίδρυση νέου διοικητικού κέντρου, ανακτορικό συμβούλιο, υποβάθμιση του ρόλου της συγκλήτου
3. Ίδρυση Νέας Ρώμης
γεωγραφικά και δημογραφικά πλεονεκτήματα Ρωμαϊκής Ανατολής (αξιοποίηση χάρτη), ιεράρχηση των λόγων ίδρυσης της Νέας Ρώμης, αποτίμηση της σημασίας της ίδρυσης της Νέας Ρώμης για τη μετεξέλιξη του ρωμαϊκού κράτους
4. Θρησκευτική πολιτική
Χριστόγραμμα, Διάταγμα των Μεδιολάνων, οικοδόμηση εκκλησιών, Α΄ Οικουμενική Σύνοδος, εκλεκτός του θεού αυτοκράτορας, διατήρηση του τίτλου του «Μεγάλου Αρχιερέα», στάση του Κωνσταντίνου Α΄ απέναντι στις αιρέσεις και την αρχαία θρησκεία, ερμηνεία και σημασία της θρησκευτικής του πολιτικής

Η ΕΠΟΧΗ ΤΟΥ ΙΟΥΣΤΙΝΙΑΝΟΥ Α΄ (6⁰² ΑΙ.Μ.Χ.)

Η εξωτερική πολιτική του Ιουστινιανού

ΔΕΙΚΤΕΣ ΕΠΙΤΥΧΙΑΣ

1. Να περιγράφουν και να αποτιμούν την εξωτερική πολιτική του Ιουστινιανού Α΄.

ΔΕΙΚΤΕΣ ΕΠΑΡΚΕΙΑΣ

1. Εξωτερική Πολιτική του Ιουστινιανού
αποκατάσταση της ρωμαϊκής οικουμένης, εκστρατείες κατά των Βανδάλων, Βησιγόθων και Οστρογόθων (αξιοποίηση χάρτη), πόλεμοι και ειρήνη με τους Πέρσες, επιδρομές Σλάβων και προσπάθειες ανάσχεσής τους (αξιοποίηση χάρτη)
Αποτίμηση εξωτερικής πολιτικής
σημασία ανάκτησης εδαφών στη Δύση, στρατιωτικές και οικονομικές συνέπειες πολέμων

Η εσωτερική οργάνωση της αυτοκρατορίας από τον Ιουστινιανό Α΄

ΔΕΙΚΤΕΣ ΕΠΙΤΥΧΙΑΣ

1. Να προσδιορίζουν τα αίτια και τις συνέπειες της Στάσης του Νίκα και να αξιολογούν τον ρόλο των πρωταγωνιστών.
2. Να σχολιάζουν και να αποτιμούν τη θρησκευτική πολιτική του Ιουστινιανού Α΄.
3. Να αναφέρουν το νομοθετικό έργο του Ιουστινιανού Α΄ και να αποτιμούν τη σημασία του.
4. Να περιγράφουν τις διοικητικές μεταρρυθμίσεις του Ιουστινιανού Α΄.

5. Να αναφέρουν τα βασικά χαρακτηριστικά της Αγίας Σοφίας και να εκτιμούν την καλλιτεχνική της αξία.

ΔΕΙΚΤΕΣ ΕΠΑΡΚΕΙΑΣ

1. Στάση του Νίκου
Δήμοι του Ιπποδρόμου, αίτια, γεγονότα, συνέπειες, αποτίμηση της στάσης του Ιουστινιανού Α΄ και της Θεοδώρας
2. Θρησκευτική Πολιτική
επιβολή της Ορθοδοξίας, καταδίωξη αρχαίας θρησκείας, εκχριστιανισμός λαών, οικοδόμηση εκκλησιών, αποτίμηση θρησκευτικής πολιτικής του Ιουστινιανού Α΄
3. Νομοθετικό έργο
κωδικοποίηση Ρωμαϊκού Δικαίου, Ιουστινιάνειος Κώδικας, Πανδέκτης, Εισηγήσεις, Νεαρές, σημασία νομοθετικού έργου του Ιουστινιανού Α΄
4. Διοικητικές μεταρρυθμίσεις
παραχώρηση πολιτικής εξουσίας σε στρατιωτικούς, περιορισμός της δύναμης των μεγάλων γαιοκτημόνων
5. Αγία Σοφία
αρχιτέκτονες, ρυθμός, αρχιτεκτονική του κτηρίου, καλλιτεχνική αξία, συμβολή στην ανάπτυξη της εκκλησιαστικής αρχιτεκτονικής του Βυζαντίου

ΑΠΟ ΤΟΝ ΘΑΝΑΤΟ ΤΟΥ ΙΟΥΣΤΙΝΙΑΝΟΥ ΕΩΣ ΤΗΝ ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΤΩΝ ΕΙΚΟΝΩΝ ΚΑΙ ΤΗ ΣΥΝΘΗΚΗ ΤΟΥ ΒΕΡΝΤΕΝ (565-843)

Οι διάδοχοι του Ιουστινιανού Α΄ και η κρίση της αυτοκρατορίας (565-610)

ΔΕΙΚΤΕΣ ΕΠΙΤΥΧΙΑΣ

1. Να εξηγούν τα αίτια και να επισημαίνουν τις συνέπειες της κρίσης που αντιμετώπισε η Αυτοκρατορία στα χρόνια των διαδόχων του Ιουστινιανού Α΄.

ΔΕΙΚΤΕΣ ΕΠΑΡΚΕΙΑΣ

1. Η κρίση της Αυτοκρατορίας: Διασύνδεση της κρίσης με τη βασιλεία του Ιουστινιανού Α΄, εξωτερικοί κίνδυνοι σε Δύση, Βαλκάνια και Ανατολή (αξιοποίηση χάρτη), επιπτώσεις της κρίσης στο εσωτερικό της Αυτοκρατορίας (πολιτικές, οικονομικές και κοινωνικές συνέπειες)

Η βασιλεία του Ηράκλειου (610-641)

ΔΕΙΚΤΕΣ ΕΠΙΤΥΧΙΑΣ

1. Να περιγράφουν και να εντοπίζουν στον χάρτη τις κυριότερες φάσεις της εκστρατείας του Ηρακλείου εναντίον των Περσών και των Αβαροσλάβων.
2. Να εξηγούν τους παράγοντες που συνέβαλαν στην επιτυχία της εκστρατείας του Ηρακλείου εναντίον των Περσών.
3. Να προσδιορίζουν τον θεσμό των θεμάτων και να κατανοούν τη σημασία του για τη διοίκηση, την κοινωνία και την άμυνα της Αυτοκρατορίας.
4. Να αναφέρουν τα στοιχεία που συνέβαλαν στον εξελληνισμό της κρατικής διοίκησης.

ΔΕΙΚΤΕΣ ΕΠΑΡΚΕΙΑΣ

1. Αγώνας κατά των Περσών και των Αβαροσλάβων
κατάκτηση Συροπαλαιστίνης και Αιγύπτου από τους Πέρσες, μεταφορά Τιμίου Σταυρού στην Κτησιφώντα, στρατιωτική αντεπίθεση Ηρακλείου στη Μικρά Ασία και την Περσία, πολιορκία Κωνσταντινούπολης από Αβαροσλάβους, μάχη της Νινευί

2. Παράγοντες επιτυχίας
συμβολή Ηρακλείου και πατριάρχη Σεργίου, θρησκευτικός χαρακτήρας των πολέμων
3. Θεσμός των θεμάτων
διοικητικές περιφέρειες, στρατηγός, θεματικός στρατός, στρατιωτόπια, υποχρεώσεις στρατιωτών, συνέπειες (στρατιωτικές, διοικητικές, κοινωνικές), σημασία του θεσμού των θεμάτων
4. Εξελληνισμός του κράτους
επικράτηση ελληνικής γλώσσας, βασιλεύς πιστός έν Χριστώ